

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

A Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek (HUHN20008) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

2014

Ügyfél

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partner

E-BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.

Nimfea Természetvédelmi Egyesület

Trollius Europaeus Természetvédelmi Szolgáltató Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Magura Tibor

Szakmai koordinátor

Dr. Müller Zoltán

Lesku Balázs

Olajos Péter

Vezető természettudományi szakértő

Dr. Kiss Béla

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Tóth Sándor

Közreműködő szakértők

Dr. Forgács Zoltán

Juhász Krisztina

Molnár Géza

Mizsei Edvárd

Dr. Gulyás Gergely

Kecskés Ferenc

Hődör István

Dr. Sum Szabolcs

Dr. Gubányi András

Dr. Nagy Sándor Alex

Dr. Antal László

Dr. Váczi Olivér

© Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2014

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv	5
1. A terület azonosító adatai.....	6
1.1. Név	6
1.2. Azonosító kód	6
1.3. Kiterjedés	6
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	6
1.5. Érintett települések	6
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	7
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	7
2. Veszélyeztető tényezők.....	9
3. Kezelési feladatok meghatározása	11
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	11
3.2. Kezelési javaslatok	11
3.2.1. Élőhelyek kezelése	13
3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés	30
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések.....	30
3.2.4. Kutatás, monitorozás	31
3.2.5. Mellékletek	32
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	32
3.3.1. Agrártámogatások.....	33
3.3.2. Pályázatok.....	38
3.3.3. Egyéb.....	38
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	38
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	38
3.4.2. A kommunikáció címzettjei.....	36
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	40
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció.....	43
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése	44
1.1. Környezeti adottságok.....	44
1.1.1. Éghajlati adottságok	44
1.1.2. Vízrajzi adottságok	44
1.1.3. Talajtani adottságok	45
1.2. Természeti adottságok.....	45
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	49
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	53
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	54
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	66
1.3. Területhasználat	67
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	67
1.3.2. Tulajdoni viszonyok	68
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	69
2. Felhasznált irodalom.....	76
3. Térképek.....	80

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Kismarja–Pocsaj–Esztári-gyepek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)
-------------------------	--

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN20008
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	2427,05 ha
--------------------------------	------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek

1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

6250* - Síksági pannon löszgyepek

3160 - Természetes disztróf tavak és tavacskák

91I0* - Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*)

*kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

1.4.2. Jelölő fajok

Vöröshasú unka (*Bombina bombina*)

Tarajos göte (*Triturus dobrogicus*)

Mocsári teknős (*Emys orbicularis*)

Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

Nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*)

Magyar tavaszi-fésűsbagoly lepke (*Dioszeghyana schmidtii*)

Közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)

Halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*)

Balin (*Aspius aspius*)

Vágó csík (*Cobitis taenia*)

Törpecsík (*Sabanejewia aurata*)

Szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)

Kisfésztkű aszat (*Cirsium brachycephalum*)

1.5. Érintett települések

Hajdú-Bihar megye: Esztár, Hencida, Kismarja, Pocsaj

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés	Védetté nyilvánító jogszabály száma
„Ex lege” láp	HNL128	Háromág	22,54 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
„Ex lege” láp	HNL275	Bor-szigeti-rétek	19,36 ha	1996. LIII. tv. a természet védelméről
Tájvédelmi Körzet	-	Bihari-sík Tájvédelmi Körzet	17095 ha, amelyből 414,1 ha érinti a tervezési területet.	4/1998. (II.20.) KTM rendelet a Bihari-sík TK létesítéséről

A tervezési terület az Országos ökológiai hálózat magterület övezetének (100%) része.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

Bihari-sík Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési tervének szakmai anyaga 2003-ban került kidolgozásra (jogszabályban még nem került kihirdetésre).

1.7.2. Településrendezési eszközök

- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010. (IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről
- Kismarja község Önkormányzat Képviselő-testületének 13/2005. (XII.01.) rendelete Kismarja község Szabályozási Tervének elfogadásáról és a helyi építési szabályzat megállapításáról
- Hencida község Önkormányzat Képviselő-testületének 10/2004. (X.12.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról és a Szabályozási tervek elfogadásáról
- Pocsaj Nagyközség Önkormányzat Képviselő-testületének 11/2011. (IV.27.) Ör. Rendelete a Helyi Építési Szabályzat módosításáról
- Esztár község Önkormányzata Képviselő-testületének 11/2005. (XI.01.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról és a Szabályozási tervek elfogadásáról

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- **Körzeti erdőterv:** Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012.01.01 - 2021.12.31) (ügyiratszám: 7007/14/2010.) Kelt: 2012.december 20.

Következő tervezés éve a Hajdúhát-Bihari körzetben: 2020

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

- I/3. Hajdú-bihari apróvadás körzet vadgazdálkodási terve. **Érvényes:** 2014-ig. (Országos Vadgazdálkodási Adattár)

Kismarja-Berettyó Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-904610-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály

Pocsaji Vadásztársaság (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-904510-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. **Érvényes:** 2017-ig. Kelt: 2006. december 15. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

Berettyó (Vízterkód: 000118). Érvényes: 2011. január 1-től 2015. december 31-ig. (jogosult: Körösi Halász Szövetkezet)

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

Berettyó alegység vízyűjtő-gazdálkodási terve – Közreadta a TIKÖVIZIG és a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság. Esedékes felülvizsgálat éve: 2015

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A.02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	M	3	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*), Siksági pannon löszgyepek (6250*): A Natura 2000 élőhely beszántása az élőhely megszűnését vonja maga után. A szántóföldekkel érintkező, peremhelyzetű állományok kiterjedését a beszántás évről-évre csökkenti.
A03.01	intenzív, vagy intenzívebb kaszálás	L	1,5	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>): A helytelen időpontban, illetve túlzott gyakorisággal történő, valamint a gyepek egészén egyszerre végrehajtott kaszálás veszélyezteti a faj állományait Nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii</i>): Mivel a nőstény lepkék tüfélék szárhüvelyébe petéznek, ezért az élőhely egészének lekaszálása, és a széna összegyűjtése a tavaszi/kora nyári időszakban a lárvák, míg késő őszi stádiumban a peték elpusztítását eredményezheti. Az április közepe és július eleje között végzett kaszálás azért jelent különösen nagy veszélyt az állományra nézve, mert míg az esetek túlnyomó részében gépi módszerrel végzett kaszálás egyébként is az állatok tömeges elhullását idézi elő, addig az életben maradt lárváknak sem marad sok esélyük a túlélésre, hiszen a beavatkozás következtében nem jut számukra elegendő táplálék az élőhelyen. A szeptember közepét követően végrehajtott kaszálás pedig jó eséllyel akkor is a peték megsemmisülését eredményezi, ha esetleg a széna meghatározott része nem kerül bálázásra, mivel a téli és tavaszi vízállások hamar elpusztítják a talajszintre került petéket. A kaszálás jelenlegi gyakorlata a Natura 2000 területen belül a faj élőhelyeinek/populációinak legalább 90%-ára veszélyt jelent.
A.03.03	kaszálás felhagyása/hiánya	L	1	Ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Veszélyezteti az ürgeállomány számára optimális állandó rövid fűű állapot fennmaradását.
A04.01.01	Intenzív szarvasmarha legelés	L	1	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>): Az élőhely túlzott mértékű legeltetése több ok miatt is káros a faj állományainak fennmaradása szempontjából, pl. élő- és táplálkozóhelye eltűnhet. Nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii</i>): Mivel a nőstény egyedek füvek szárhüvelyébe petéznek, ezért a túlzott mértékű legeltetés jelentős mértékben korlátozza a lepkék petézési lehetőségeit. Fontos megemlíteni továbbá az állatsordák által taposással okozott károkat, mivel ez nem csak a gyepek degradációját idézi elő, de eltömítheti azokat a járatokat is, melyeken keresztül a kikelő lepkék a gyökérzetből a felszínre jutnak.
A.04.03	Pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	1	Ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Veszélyezteti az ürgeállomány számára optimális állandó rövid fűű állapot fennmaradását.
B07	egyéb erdészeti tevékenység	L	0,1	magyar tavaszi-fésűsbagoly (<i>Dioszeghyana schmidtii</i>): A faj állományait leginkább egyes erdészeti beavatkozások vagy a faj élőhelyi igényei szempontjából helytelen gazdálkodási formák veszélyeztethetik (például a vágásos erdőgazdálkodás keretében különösen a tarágás).
J02.03	csatormázás és vízelvezetés	L	1	vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>): A levezető csatornák eredményeképpen az időszakos- és állóvizek egy része már a kétéltűek szaporodási időszakában is szárazodásnak indul, amely több viszonylag csapadékban szegény tavaszi év esetében jelentősen csökkenti a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>) állomány nagyságát. dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>): A levezető csatornák eredményeképpen az időszakos- és állóvizek egy része már a kétéltűek szaporodási időszakában is szárazodásnak indul, amely több viszonylag csapadékban szegény tavaszi év esetében jelentősen csökkenti a dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>) állomány nagyságát.
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	L	1	Siksági pannon löszgyepek (6250): Az élőhelyet a cserjésedés veszélyezteti Nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii</i>): A sziki kocsordosokat sok helyen fenyegeti a cserjék intenzív terjedése, ami a lepkefaj életterének beszűkülését eredményezheti, hiszen e folyamatok következtében fokozatosan eltűnhet az eredeti gyeptársulás.
K04.01	növényfajok közötti versengés (kompetíció)	L	2	Siksági pannon löszgyepek (6250), Sík- és dombvidéki kaszálórét (6510): Az élőhelyet az őshonos gyomfajok terjedése veszélyezteti

Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	L	1	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii</i>): E faj tényleges vagy potenciális élőhelyeinek nagy része mezőgazdasági területek közelében vagy azok mentén helyezkedik el. A szél a tápnövények leveleire juttathatja az intenzíven művelt parcellákon kiszórt növényvédő szereket, gyomirtókat, műtrágyákat. E hatások akár külön-külön, akár együttesen a peték, a lárvák, illetőleg a bábok károsodását vagy pusztulását idézhetik elő.
B02.01.02	erdőfelújítás idegenhonos fajokkal	L	2	euroszibériai erdősztyeptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus</i> spp.) (9110*): jelenleg az erdőtervben nem szerepel, de a nem védett erdőrészekben potenciális veszélyeztető tényező
B02.03	erdei aljnövényzet eltávolítása	L	2	euroszibériai erdősztyeptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus</i> spp.) (9110*): a felújítást megelőző teljes talajelőkészítés veszélyezteti az élőhely aljnövényzetének fennmaradását.
H01	felszíni vizek szennyezése	L	0,5	balin (<i>Aspius aspius</i>): A vízszennyezések veszélyeztethetik az állományt törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>): A fajra nézve az egyik legjelentősebb veszélyeztető tényező
H01.08	diffúz felszíni vízszennyezés háztartási szennyvíz miatt	L	1	közönséges tarajos götte (<i>Triturus cristatus</i>): veszélyezteti a szaporodóhelyeket vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): A kommunális szennyvíz illegális lerakása a Natura 2000 terület határán, amely a jelölőfaj számára veszélyt jelent, mind közvetlen, mind közvetett hatásai révén.
J01.01	leégés	L	2	nagy szikibagoly (<i>Gortyna borelii</i>): A vizsgált térségben számos olyan sziki kocsordos gyeper található, ahol a szomszédos mezőgazdasági parcellákon időnként leégetik a tarlót. Amennyiben a tűz áttér a lepkefaj élőhelyére, úgy az égés az egyedek pusztulását okozhatja.
J02.06	felszíni vizek lecsapolása	L	1	vidra (<i>Lutra lutra</i>): A kiszáradó víztestek csökkentik a faj számára alkalmas élőhelyfoltok méretét
K01.02	eliszapolódás, feliszapolódás	L	0,5	törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>): az egyik legjelentősebb veszélyeztető tényező a felvízi feliszapolódás
K03.04	ragadozás (predáció)	M	0,2	mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): Elsősorban a vörös róka (<i>Vulpes vulpes</i>) kártétele a faj tojáshozó helyein a fészkek kifosztása által.
M01.02	aszály és csapadékmennyiség csökkenés	L	1	Természetes disztróf tavak és tavacsok (3160): A klimatikus szárazság miatti szukcessziós változások veszélyeztetik az élőhelyet. Kisfészkű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>): A faj populációinak fennmaradását a csapadékban szegény időjárás, a szárazabb klíma és ennek következtében a szárazabb élőhelyek fajainak előretörése veszélyezteti. Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530): Az élőhelyre a legnagyobb veszélyt a szárazodás jelenti, mely a szárazságtűrő fajok előretörésének kedvez Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>): Az utóbbi legalább egy évtized során hazánk éghajlata némiképpen megváltozott: lassú, ám tendenciaszerű felmelegedés tapasztalható, ami helyenként a vizes élőhelyek kiterjedésének csökkenését idézte elő. Ez a folyamat a nedves rétekhez kötődő lepkefajok élőhelyeinek fokozatos zsugorodását idézheti elő (különösen a nappali lepkék esetén). A dunai tarajosgötte (<i>Triturus dobrogicus</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): élőhelyeinek beszűkülésével, fragmentálódásával lehet számolni. vágócsík (<i>Cobitis taenia</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio alpinus</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>): Csapadékszegény időszakban jelentős a mocsarak és csatornák vízszintjének a csökkenése, ami szűkíti az élőhelyet és a rendelkezésre álló táplálékforrást, valamint kedvezőtlen élőhelyi feltételek alakulnak ki. Élőhelyek megszűnése.
Kód	Kívülről ható veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
X0	államhatáron kívülről érkező veszélyek és hatások	L	0,2	balin (<i>Aspius aspius</i>), vágócsík (<i>Cobitis taenia</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio alpinus</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>): Romániából érkező vízszennyezések előfordulásakor sérülhet a populáció.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatók.

A terület természetvédelmi célkitűzése a jelölő élőhelyek területcsökkenésének megállítása és állapotuk javítása a gyepgazdálkodáshoz, erdőgazdálkodáshoz és vízgazdálkodáshoz köthető intézkedések révén.

A gyepgazdálkodás tekintetében ezt a legeltetés intenzitásának és a kaszálás módjának optimalizálása és ellenőrzése, illetve az elszántások megakadályozása tudják biztosítani. Az erdőgazdálkodás tekintetében a természetközeli állapotú erdők fenntartása és a tájidegen erdők lecserélése, míg a vízgazdálkodás tekintetében a célok elérését a Berettyó jó ökológiai állapotának elérése, a teljes területen a csapoló hatás csökkentése, a disztróf vizes élőhelyek vízutánpótlásának megoldása szolgálja.

3.2. Kezelési javaslatok

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhely-rekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységek (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképe mutatja be). Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhely-rekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. A terület egészére vonatkozó általános kezelési javaslatok

- A gyepek jelenlegi (helyenként a jelenleginél jobb) állapotának fenntartását célzó legeltetési/kaszálási rendszer kidolgozása, különös tekintettel a megfelelő sziki legelőkre jellemző társulások rövidfűvű állapotának biztosítására és a kíméletesebb kaszálási, gyepkarbantartási rendszerek honosítására és fenntartására.
- Bolygatott területek gyomirtó kaszálása.
- Inváziós, illetve tájidegen fa- és cserjefajok (akác, gyalogakác, amerikai kőris, zöld juhar, ezüstfa stb.) folyamatos visszaszorítása.
- Az érintett Berettyó-meder morfológiájának és a parti vegetációnak a jelenleginél kíméletesebb kezelése-fenntartása (kotrások, vízi növényzet irtásának, parti fák és cserjék eltávolításának stb. visszaszorítása);

- A még meglevő őshonos fák és facsoportok teljes kímélete, fáslegelő-szerű fenntartás-felújítása.
- A még meglevő sziki tölgyes és ligeterdő jellegű állományokban olyan erdőkezelési módszer bevezetése, mely a folyamatos erdőborítást, valamint az idős, odvas faegyedek és holt faanyag kellő arányú meglétét is biztosítja.
- A disztróf mocsarak és tavacskák, láprétek vízellátásának mesterséges biztosítása.
- A korábbi szénhidrogén-bányászat által okozott bolygatás és szennyezés nyomainak felszámolása.
- Belvízlevető csatornák-árkok vizes élőhely típusú szikes élőhelyeket lecsapoló hatásának megszüntetése, mérséklése, lehetőség szerint.

Ezek az intézkedések a közösségi jelentőségű értékek megőrzését, hosszabb távon pedig állományaik megerősítését segítik

3.2.1.2. Kezelési egységek – KE

A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a kötelező jellegű, jogszabályban előírt korlátozásokat, illetve az önkéntes vállalásokat. A 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében ún. kezelési egységeket (KE) állapítottunk meg, melyeket hasonló jellegű élőhelyfoltok alkotnak. A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet.

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet, tartalmaznak jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt. A kezelési egységeknél meghatározzuk azon intézkedéseket, melyek a jelölő élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javaslunk, illetve az élőhelyfejlesztési, kutatás-monitorozási feladatokra, lehetőségekre is kitérünk.

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: Mezőgazdasági jellegű tevékenységet szolgáló tanyák, családi gazdaságok, majorok, állások és műutak, beton műtárgyak. Főleg művelés alól kivett területek tartoznak a kezelési egységbe,

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), tanyák, családi gazdaságok (U10), út- és vasúthálózat (U11)
- Natura 2000 élőhelyek: –

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni. Ugyancsak szükséges alapul venni a 2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról előírásait. (Magyarázat: a kezelési egység az illegális hulladéklerakatokat is tartalmazza).

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- A gyepterületen előforduló őshonos hagyasfák, hagyasfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés foltok eltávolítása nem megengedett (GY33).
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező (GY107).
- Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell. (GY108).
- Tisztító kaszálás, szárazzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-i dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárazzás (GY112).

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A legelő állatok fokozott jelenléte miatt jellemző a taposott, tiport talajfelszín és a gyomosodás. Ezek természetvédelmi szempontból alapvetően nem jelentenek problémát. Megfelelő kezelés mellett táji léptékben növelhetik is a természetességet.

A Natura 2000 területet érő káros hatások csökkentése és kizárása fontos feladat. A kezelési egység ilyen jellegű potenciális és aktuális hatásait a hatályos környezetvédelmi és birtokügyi szabályozás alapján jelentősen lehet csökkenteni. Az ingatlan nyilvántartásba vett földút karbantartásával az útelhagyásos gyepek káros megakadályozhatók.

KE-2 kezelési egység

(1) Meghatározása: Szikes rétek, zavart üde gyepek, mocsárrétek, löszgyep töredékek, száraz cserjések, valamint taposott gyomtársulások, ürmös szikes gyepek és keskenylevelű ezüstház foltok.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: mocsárrétek (D34), ürmöspuszták (F1a), szikes rétek (F2), löszgyepek, kötött talajú sztyeprétek (H5a), jellegtelen üde gyepek (OB), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), magaskórós ruderalis gyomnövényzet (OF), taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet (OG), galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű-fajok uralta állományok (P2c)
- Natura 2000 élőhelyek: pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*), síksági pannon löszgyepek (6250*)

(3) Gazdálkodáshoz köthető támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A kezelési egységbe tartozó gyepek és a hozzájuk kapcsolódó élőhelyfragmentumok esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait, de a Bihari-sík Tájvédelmi Körzethez tartozó részekben az 1996. évi LIII. törvény előírásait.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Fogasolás nem megengedett (GY09).
- Tárcsázás nem megengedett (GY10).
- Hengerezés nem megengedett (GY11).
- Gyepszellőztetés nem megengedett (GY12).
- A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező (GY30).
- A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY44).
- Villanypásztor csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság írásos véleménye alapján alkalmazható. (GY57)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék (GY67).
- Legeltethető állatfaj: juh (GY68).
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár) (GY70).
- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése

és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása (GY79).

- A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni (GY80).
- A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása (GY92).
- fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes állami természetvédelmi szerv munkatársát. A talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján. (GY103)
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos (GY116).
- Éjszakai helyek, ideiglenes karámok és jászágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park-igazgatósággal egyeztetni szükséges (GY117)
- A legelészkiárt területet a nemzeti park igazgatósággal egyeztetetten kell kialakítani (GY122)

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egységgel kapcsolatosan élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési jellegű javaslatok nem merülnek fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Javasoljuk a mezőgazdasági földterület erdősítésének kezdeményezését a Kismarja 0133/5 a és b, illetőleg a Pocsaj 0374/4, 0350/23 hrsz-ú rét/legelő művelési ágú területeken.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egység területén található gyeptípusok a legeltetést, egy részük a megfelelő időjárási körülmények között végzett kaszálást is jól tűrik. Az intenzív legeltetés azonban a gyep felszakadozását, a legelőgyomok terjedését segítheti elő, különösen a jászágállások által érintett területeken. A jelölő nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) állományainak fennmaradása érdekében a különösen indokolt a kaszálásra vonatkozó előírások betartása, és a legeltetés intenzitásának ellenőrzése a Kismarja, Óriás-part (Kismarja 012a), Pocsaj, Csontá (Pocsaj 024/29) Esztár, Nagyterebed (Esztár 0189/5) mélyebb fekvésű, nedves élőhelyein.

Javasoljuk, hogy a legeltetésnek legyen prioritása a kaszálással szemben. A kezelési egység maximálisan 1/3-át javasoljuk kaszálóként hasznosítani, a sarjülegeltetést pedig ennek mindössze felén. Egyes területeken az Igazgatóság természetvédelmi érdekből a kaszálásra vonatkozó hasznosítási korlátozásokat is elrendelhet.

A kaszálás igényét – annak időpontjától függetlenül – a gazdálkodónak be kell jelenteni a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságnál a földön fészkelő madárfajok védelme érdekében. Minél korábbi a kaszálás, annál nagyobb hagyásfolt meghagyását tartjuk kedvezőnek. A legeltetést a magasabb fűhozamú részeken szarvasmarhafélékkel, elsősorban a mostoha körülményekhez jobban

alkalmazkodó őshonos fajtákkal (pl.: magyar szürkemarha, magyar tarka szarvasmarha) és lófélékkel, a kopárabb padkás szikes gyepterületeken juhokkal javasoljuk végezni. Javasoljuk a mezőgazdasági földterület erdősítésének kezdeményezését a Kismarja 0133/5 a és b, illetőleg Pocsaj 0374/4, 0350/23 hrsz-ú rét/legelő művelési ágú területeken, melyek a Kismarja 0133/5 hrsz. alatt található láptó (3160 - Természetes disztróf tavak és tavacskák) jellegű élőhelyfoltot veszik körbe. A kialakítandó erdősáv a pufferzóna szerepét töltené be az értékes lápi élőhely körül és annak hosszú távú fennmaradását segítené elő.

KE-3 kezelési egység

(1) Meghatározása: Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (főleg kocsányos tölgyesek), nemesnyárasok, egyéb ültetett tájidegen lombos erdők, folyómenti bokorfüzesek, újonnan létrehozott fiatal erdősítések, őshonos fafajú fiatalosok, őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok, nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok, őshonos lombos fajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők, őshonos fajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők. Egy részük országos jelentőségű védett természeti területen található (Bihari-sík Tájvédelmi Körzet).

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: folyómenti bokorfüzesek (J3), őshonos fafajú fiatalosok (P1), újonnan létrehozott, őshonos vagy idegenhonos fafajú fiatal erdősítés (P3), őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA), nyílt sziki tölgyesek (M3), őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők (RB), őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC), őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők (RDb), akácültetvények (S1), nemesnyárasok (S2), egyéb ültetett tájidegen lombos erdők (S3), nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok (S7)
- Natura 2000 élőhelyek: enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0*), Euro-szibériai erdőssztyeptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*) (91I0*)
- Érintett erdőrészek: Esztár 43A, 43B, 46B, 47A, 47B, 47C, 47D, 47E, 47F, 47H, 47I, 47J, Hencida 11A, 11B, 11TI, 11ÚT, 12A, 12B, 12C, 12D, 12E, 12F, 12G, 12H, 12TI, 12ÚT1, 12ÚT2, 12VI1, 12VI2, 12VI3, 12VI4, 38A, 38B, 38C, 53A, 53B, 53C, 53D, 53E, 53F, 53G, 53VI, 55A, 55B, 55C, 55D, 55F, 56A, 55E1, 55E2, Kismarja 2A, 2B, 2C, 2D, 2E, 3A, 6B, 6C, 15A, 15B, 15C, 18A, 18B, 22A, 22B, 23A, 24A, 24B, 24C, 26A, 40A, 40B, 40C, 40D, 40E, 52A, 52TN, 52C, 52NY, 53A, 53B, 53C, 53D, 53E, 53TN, 54A, 54B, 54C, 54D, 54E, 54F, 54G, 54H, 54I, 54J, 54K, 54L, 54M, 18D, 18TN, 18C, 54N, 55TN, Pocsaj 69A, 74A, 74B, 85A, 85B

Védett, a Bihari-sík Tájvédelmi Körzet részét képező erdőrészek: Hencida 11A, 11B, 11TI, 12A, 12B, 12C, 12D, 12E, 12F, 12G, 12H, 12TI, 12VI1, 12VI2, 12VI3, Kismarja 15A, 15B, 15C, 52A, 52TN, 52C, 52NY, 53A, 53B, 53C, 53D, 53E, 53TN

(3) Általános kezelési javaslatok

A terület üzemtervezett erdőállománya 109 alrészletben 329,6 hektáron helyezkedik el. Az alrészletek jelenlegi fatípusai többfélék, főképp kocsányos tölgyesek és akácosok, de előfordulnak elegyes kocsányos tölgyesek, elegyes akácosok, kőrisesek, egyéb kemény lombos állományok, nemes nyárasok, hazai nyárasok is. előfordulnak akácosok, nemes nyárasok is. A célállományok sokszor kocsányos tölgyesek, elegyes kocsányos tölgyesek, egyéb keménylombos erdők, hazai nyárasok. Ezeken a területeken a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható, a felújítások során azonban a természetvédelmi célkitűzéseknek az intenzíven terjedő fafajok arányának csökkentése felel meg. Előfordulnak azonban akácos, nemes nyáras célállományok, illetve ezek elegyesen. Itt is az előző célállományok lennének a megfelelőek. Alkalmazandó fafajok a kocsányos tölgy (*Quercus robur*), mezei szil (*Ulmus minor*), tatárjuhar (*Acer tataricum*), mezei juhar (*Acer campestre*), magyar kőris (*Fraxinus angustifolia*) szürke nyár (*Populus canescens*), fehér nyár (*Populus alba*), enyves éger (*Alnus glutinosa*) egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), vadkörte (*Pyrus pyraster*) és vadalma (*Malus sylvestris*).

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

- az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv (Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012.01.01 - 2021.12.31) (ügyiratszám: 7007/14/2010.) Kelt: 2012.december 20.)
- Védett természeti területen fekvő erdők (ilyen üzemtervezett erdő a kezelési egység területén a fenti bekezdésben felsoroltak) esetében a kötelezően betartandó előírásoknál a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében (E01). (Magyarázat: kiemelkedő jelentőségűek az euro-szibériai erdőössztyepteptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*) (91I0*) élőhely előfordulási területei, lásd a térképmelléleteket)
- Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése (E05).
- Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal (E51).
- Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése (E33).
- Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki (VA01).

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat

nem merül fel.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 rendeltetés átvezetése az euro-szibériai erdőssztyeppptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*) (91I0*) élőhely fennmaradása érdekében fontos.

A jelenleg faállománnyal borított terület részben tájidegen fajokból áll. A tájidegen fajok lecserélése hazai fafajokra általános természetvédelmi célkitűzés. Nem várható a hazai fafajokból álló faállományok gyors spontán terjeszkedése (tehát a pusztai környezet megváltozása), ugyanakkor számos olyan rovarfaj tápnövényei kerülnének a tervezési területre, amelyek most a tápnövény hiányában nem lehetnek jelen. A fentiekben vázolt kezelési javaslatok a jelölő magyar tavaszi fésűsbagoly lepke (*Dioszeghyana schmidtii*) élőhelyének védelmét is szolgálják.

A hazai fafajok madárvédelmi szempontból teljes mértékben betöltenék azt a szerepet, amit jelenleg a tájidegen fafajok töltenek be (fészkelőhely). A kezelési egységben megkülönböztetjük a kis területű faállományokat, amelyek a 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról értelmében fásításnak minősülnek, így lehetőség van a legeltetésükre is. A gyenge termőhelyi adottságok miatt rendszeres faanyagnyerésre nem alkalmasak ezek a fásítások, hiszen az évi fatömeg-növekmény minimális.

KE-4 kezelési egység

(1) Meghatározása: olyan szántóföldi kultúrák, amelyek művelési ága szántó, illetőleg olyan elszántások és beszántások, kisebb szántódarabok, amelyek művelési ága rét-legelő vagy egyéb (pl. földút, belterületi zárt kert, tanya stb.).

(2) Érintettség vizsgálata

- Élőhelyek: egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák (T1), évelő, intenzív szántóföldi kultúrák (T2), extenzív szőlők és gyümölcsösök (T8)

· Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos (SZ13).
- Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók. (SZ17)
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett (SZ19).
- Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen (SZ24).
- Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni (SZ37).
- Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel. (SZ52) (Magyarázat: lásd az „élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés” bekezdésben és a 3.2.2. fejezetben)
- Mezőgazdasági földterület első erdősítése (SZ56).

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasoljuk egyrészt az elszántott rét vagy legelő művelési ágú területeken az eredeti művelési ág helyreállítását. Így a valós területhasználat újra rét-legelő lehet. Különösen fontos feladat az Esztár 0376/9b, 0405/c, valamint a Kismarja 021, 022/2, 043/1, 050/22a és c, 052/1, 097/10, 099/5a, 6a, 099/9c, 0101/9, 10, 11, 12 13/b és c alrészletekben, valamint 0101/17, 0101/18b, 0101/19b, 0190/5, 0235/5b, 18, 19, 0643a, 0645/1b, 2b, 11b, 0747/23, 24, 28 hrsz-ok, illetőleg a Pocsaj 03/2 és 0370/8a hrsz-okon a szántó visszagyepesítése és legeltetési hasznosítása.

Amíg a visszagyepesítés nem történik meg, szükséges az érintkező területek állapotának romlása érdekében a szántókon az önkéntesen vállalható előírások betartása. Az elszántott területrészekben az eredeti területhasználat visszaállítását tartjuk szükségesnek, különösen a KE-2 és KE-5 kezelési egységgel érintkező élőhelyeken (természetközeli szikes gyepek, és sziki magaskórósok, löszgyepek, illetőleg ezek különféle természetességi állapotú fragmentumaik és hozzájuk kapcsolódó egyéb élőhelyfoltok).

A kezelési egységbe tartozó elszántott területek korábban a jelölő élőhelyek (pannon szikes sztyeppék – 1530, valamint síksági pannon löszsztyeppék – 6250) állományai voltak. Beszántásukkal veszítettek kiterjedésükből, az eredeti állapot helyreállítása szükséges. A Bihari-sík Tájvédelmi Körzet kezelési terve szerint a TK területén található szántók, ha természetvédelmi kezelés szempontjából indokolt, visszagyepesíthetők. A TK területén a gyepek rovására terjeszkedő szántók korábbi gyeperészei visszagyepesítendőek és azok újbóli feltörése tilos, művelési áruk megváltoztatása szükséges. Javasoljuk a Kismarja 0133/5 b hrsz-ú szántó erdősítését, mely Kismarja 0133/5 a hrsz-ú, rét művelési ágú területtel érintkezik. Az érintett helyrajzi szám alatt található a tervezési terület egyetlen láptavak (3160 - Természetes disztróf tavak és tavacskák) élőhelyi kategóriába tartozó élőhelyfoltja, mely egyúttal a védett vízikerek (*Aldrovanda vesiculosa*) egyetlen tiszántúli élőhelye. A kialakítandó erdősáv a pufferzóna szerepét töltené be az értékes lápi élőhely körül és annak hosszú távú fennmaradását segítené elő.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Javasoljuk a Kismarja 0133/5 b hrsz-ú szántó őshonos fajokkal történő erdősítését.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A többi terület egységen a művelési ág váltását azért tartjuk indokoltnak, mert azok a gyepterületekhez kapcsolódva, vagy azok közé ékelve vannak jelen. Potenciális vegetációjuk a 1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak vagy 6250* - Síksági pannon löszgyepek jelölő élőhelyek, tehát például spontán gypesedéssel a jelölő élőhely kiterjedése növekedne.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: Sziki magaskórósok, illetőleg szikes rétekkel, mozaikoló sziki magaskórós foltok. Ezek a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) élőhelyei. A kezelési egység leválasztását indokolja, hogy a jelölő lepkefaj állományának hosszú távú megőrzéséhez szükséges a gazdálkodási tevékenységet a faj igényeivel összehangolni.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: kocsordos-őszirózsás sziki magaskórósok, rétsztyepek (F3), szikes rétek (F2)
- Natura 2000 élőhelyek: pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Az érintett természetközeli gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni..

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Kizárólag kaszálással történő hasznosítás (GY20).
- Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása (GY79).
- A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell (GY28).
- A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása (GY92).

- Kaszálás június 30. után lehetséges (GY73).

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) állományaira nézve fokozott veszélyt jelenthet a legeltetés. A lepkefaj populációinak fenntartása szempontjából azt tartjuk a leghelyesebb megoldásnak, ha a sziki kocsordos gyepek egyáltalán nincsenek legeltetve. Ha tehát van rá mód, úgy biztosítani kell, hogy a faj élőhelyein ne folyjék legeltetés, valamint az élőhely-kezelési módszerek körében a kaszálás, illetőleg a fászszerű vegetáció eltávolítására alkalmazott egyelő tisztítási módszerek ne legyenek legeltetéssel helyettesítve. A nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) élőhelyén lévő sziki kocsordos gyepeket nem kell mindenáron kezelés alá vonni. Ha mindenképpen szükséges, úgy a sávos kaszálás engedélyezhető, de ez egy-egy évben legfeljebb a terület 1/3-át érintse, 3 éves forgó alkalmazásával (vagy esetleg 1/4-ét, 4 éves ciklusokban), mert így minden területrész "pihen" néhány évet, mindamellett ez elegendő lehet a cserjék terjedésének megakadályozására is. Tekintettel arra, hogy a nőstény lepkék füvek hüvelyébe petéznek, ezért a gyep egészének tavaszi/kora nyári kaszálása, és a széna összegyűjtése a fiatal hernyók pusztulását, míg az élőhely késő őszi kaszálása a peték megsemmisítését eredményezheti. Mivel továbbá a nőstény példányok leginkább 25-45 cm magasságú – azaz kellően vastag, és erős szárú – füveket választanak a peterakáshoz, ezért a nyár derekán/végén végrehajtott kaszálás sem támogatható akkor, ha a növényzet legalább a rajzási időszak kezdetéig (időjárási körülményektől függően szeptember végéig/október elejéig) nem nő meg ilyen magasságúra. A kezelési egység területén a kaszálást kizárólag a következő időszakban javasoljuk engedélyezni: július 1. – augusztus 20. A magas fűtarlóval történő kaszálás után gyorsabb a növényzet regenerálódása és hamarabb helyreáll az imágók számára optimális, magasabb fűű élőhelyi struktúra.

KE-6 kezelési egység

(1) Meghatározása: A felmérés időszakában meghatározott ürgeélőhelyek.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek: szikes rétek (F2), jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC)
- Natura 2000 élőhelyek: pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) (részben)

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Az érintett természetközeli gyepek esetén a kötelezően betartandó előírásoknál a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait, míg A Bihari-sík Tájvédelmi Körzet érintett területein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás (GY18).
- Legeltetési sűrűség 0,4-0,6 ÁE/ha (GY42).
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék (GY67).
- Legeltethető állatfaj: juh (GY68).
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár) (GY70).

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel.

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

A terület Pocsaj és Kismarja felőli szélén javasoljuk ürgével kapcsolatos információs tábla elhelyezését, ez csökkentheti a közvetlen emberi károkozást.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 terület magasabban fekvő, víz időszakos hatásától mentes térszínnek, ahol a Natura 2000 terület két ürge élőhelye található. A kezelési egységbe tartozó területeken a faj Natura 2000 területen belüli fennmaradása biztosítható a legeltetés intenzitásának növelésével. A jelenlegi kaszálási gyakorlat az ürge élőhelyek fenntartását nem segíti elő, mivel a növényzet magassága a kaszálás idejére túl hosszú az ürgék számára. A meglévő állomány védelme és terjedésének biztosítása érdekében a faj számára kedvező rövid fűvű állapot eléréséhez elsősorban a juhokkal történő legeltetés intenzitásának növelését javasoljuk, a szarvasmarhákkal legeltetett területeken is a juhokkal történő kiegészítő legeltetés biztosításával.

KE-7 kezelési egység

(1) Meghatározása: Magassásosok, nem tűzegképző nádasok, gyékényesek, üde cserjések (elsősorban rekettyefüzesek), mocsarak kisebb nyílt vízfelszínei.

(2) Érintettség vizsgálata

· Élőhelyek: nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a), harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2), nem zsombékoló magassásrétek (B5), üde és nedves cserjések (P2a), állóvizek (U9)

· Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Bihari-sík Tájjvédelmi Körzet érintett területein a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény előírásait szükséges alapul venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság által kijelölt területen tilos a nádaratás (V06).
- A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos (V07).
- A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot értesíteni kell (V42).
- December 1. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével (V46).
- A nádaratás csak fagyott talajon végezhető (V56).
- Nádat deponálni, válogatni a területen tilos (V58).

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasolt a vízmegtartás lehetőségeinek javítása (magyarázatot lásd a 3.2.2. „Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés” és a 3.2.1.3. „Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások” c. fejezetekben).

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A vizes élőhelyek egy része a Bihari-sík Tájvédelmi Körzet területén fekszik. A kezelési egységbe tartozó nádasokban az életközösségek védelme érdekében a nádgazdálkodás rendjének az illetékes természetvédelmi kezelővel való egyeztetését szintén javasoljuk. A tájvédelmi körzet területén található nádasokból származó nádat a tk kezelési tervében foglaltak szerint csak az előre kijelölt náddepókon lehet tárolni, természetközeli állapotú gyepeken tilos és április 15-ig az elszállításról szükséges gondoskodni. Mindezek mellett a globális szárazodási folyamatok tükrében szükséges a vizes élőhelyek további lecsapolódásának megakadályozása. A kezelési egység a jelölő dunai tarajosgöte (*Triturus cristatus*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és mocsári teknős (*Emys orbicularis*) élőhelyét képezi. A kezelési egység területén megfogalmazott kezelési javaslatok az említett jelölő fajok élőhelyének hosszú távú megőrzését, fenntartását szolgálják.

KE-8 kezelési egység

(1) Meghatározása: Nem tőzegképző nádas lápi hínárvegetációval. Jellemző fajok közönséges nád (*Phragmites australis*), keskenylevelű gyékény (*Typha angustifolia*), tavi káva (*Schoenoplectus lacustris*), vízikerék (*Aldrovanda vesiculosa*). A kezelési egység egyetlen élőhelyfoltra lett meghatározva, mely a láptavak 3160 élőhelyi kategória egyetlen élőhelyét, ugyanakkor a védett és közösségi jelentőségű vízikerék (*Aldrovanda vesiculosa*) egyetlen tiszántúli lelőhelyét (Kismarja, Dobogó; Kismarja 133/5 a hrsz) foglalja magába.

(2) Érintettség vizsgálata

- Élőhelyek: lápi hínár (A24), nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a)
- Natura 2000 élőhelyek: természetes disztróf tavak és tavacskák (3160)

(3) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

- Nádgazdálkodás a területen tilos. (V55)
- Élőhely-rekonstrukció. (V63)
- A legeltetés tilos. (V66)
- A területet kezeletlenül kell fenntartani, mindennemű beavatkozás tilos. (V67)

(4) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Javasolt a vízmegtartás lehetőségeinek javítása, és annak vizsgálata, hogy lehetséges-e a kezelési egység területén vízpótlás megvalósítása. (magyarázatot lásd a 3.2.2. „Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés” és a 3.2.1.3. „Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások” c. fejezetekben)

(5) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(6) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

Gazdálkodáshoz nem köthető jellegű kezelési javaslatok a kezelési egységre vonatkozóan nem merülnek fel.

(7) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egységbe tartozó nádasban az életközössége védelme érdekében a nádgazdálkodási, legeltetési tevékenység, illetőleg mindennemű gazdálkodási tevékenység mellőzését tarjuk célravezetőnek.

KE-9 kezelési egység

(1) Meghatározása: A Berettyó medre

(2) Érintettség vizsgálata

- Élőhelyek: folyóvizek (U8)
- Natura 2000 élőhelyek: -

(3) Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok

Partkezelés: A középvízi meder szegélyében a meder hossz-szelvényének egy részében nem összefüggő, jórészt őshonos bokorfűzek és fűzfák alkotta fásszáru szegélyvegetáció foltjai találhatók. A vegetációtérkép elkészítésekor ezt a szegélyvegetációt külön egységnek véve értelmeztük és térképeztük. Ennek következtében a középvízi meder és a parti vegetáció élőhelyei kis mértékben részben átfednek. Javasoljuk a partvonalat kísérő őshonos fajokból álló szegélyvegetáció lehetőség szerinti megőrzését az árvízvédelmi kockázatok vonatkozásában egyeztetve a vízügyi kezelővel. Javasoljuk továbbá, hogy a partkezelés keretében azokon a partszakaszokon ahol a jelenlegi fás-cserjés szegélyvegetációban nincs idős fa, ott egy-egy fűzfa kiválasztásával és meghagyásával, ill. közvetlen környezetében (2-3 m) a fás-bokros vegetáció ritkításával 50-60 méterenként egy-egy idős őshonos fa felnövését tegyék lehetővé a meder szegélyében, melyek gyökérzete bele lóg a középvízi mederbe. A parti vegetáció változó kiterjedésű és alakú élőhelyfoltjai jellemzően a **KE-3** kezelési egységbe kerültek, emiatt ott jellemezzük részletesen azokat az élőhelyfoltokat is és a tételes kezelési javaslatok is ott találhatók.

Víz kivétel: Abban az esetben, ha az engedéllyel rendelkező vízkivételek mindegyike kihasználja a teljes engedélyezett vízkivételi volumenét, ill. ezek a vízkivételek nagyrészt nyári kisvízes időszakokra esnek, az ökológiai vízigény biztosítása érdekében szükséges lehet a vízkivételek korlátozása. Ennek érdekében szükséges az ökológiai vízigény meghatározása.

Haltelepítés: A Berettyó teljes hazai szakasza horgászati hasznosítás alatt áll. Az idegenhonos halfajok telepítésének teljes mellőzése, ill. az idegenhonos halfajok állományainak lehetőség szerinti visszaszorítása szükséges a Halgazdálkodási törvény és a Természetvédelméről szóló törvény előírásaival összhangban.

Változatosabb medermorfológiai viszonyok kialakítása: Javasoljuk megvizsgálni annak lehetőségét, hogy vannak-e olyan, akár rövid mederszakaszok, ahol a természetes mederfejlődési folyamatoknak nagyobb teret lehet biztosítani. Az ilyen jellegű kezelés tervezése csak a vízügyi kezelő Tiszántúli Vízügyi Igazgatósággal közösen, a fenntarthatóság és az árvízi kockázatok részletes értékelése után valósítható meg, amennyiben a tervezett vízgazdálkodást érintő élőhelyfejlesztés jellegű kezelés nem okozza az árvízi kockázat növekedését.

Természetközeli esésviszonyok, ill. áramlási viszonyok fenntartása: A Berettyón mindenképpen javasoljuk elkerülni duzzasztott szakaszok kialakítását.

Természetközeli mederanyagminőség, ill. hidromorfológiai viszonyok fenntartása: A kezelési egységbe tartozó Berettyó-szakaszon mindenképpen el kell kerülni a mesterséges aljzattípusok (mint pl.: mesterséges kőszórással borított mederfalak) arányának növekedését, ill. a folyó természetes felszínformáló tevékenységének eredményeként kialakuló felszínformák, úgymint zátonyok, szakadó partfalak emberi okokra visszavezethető megszűnését, ha ez nem okoz jelentős mértékű árvízi kockázatnövekedést.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

Az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről rendelkezéseit szükséges figyelembe venni.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos. (V19).

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A kezelési egységgel kapcsolatosan élőhely-rekonstrukciós és élőhelyfejlesztési jellegű javaslatok az általános kezelési javaslatokban megfogalmazottakon kívül nem szükségesek.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslat

A kezelési egység kezeléséhez gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat teszünk, és azokat a 3.2.1.3. Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások c. fejezetben mutatjuk be.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

Partkezelés: A középvízi meder szegélyében növvő idős fák gyökérzete belelóg a kisvízi mederbe és számos halfaj, köztük a jelölő vágócsík (*Cobitis taenia*) számára is értékes búvóhelyet jelent. A vízbe lógó gyökerek jó lehetőséget biztosítanak a fitofil szaporodási guildbe (növényi részekre, vízi növények szárára levelére, parti növények vízbe lógó gyökerére ívó) tartozó halfajok számára az ikrázásra. A fitofil szaporodási csoportba tartozó fajok közé tartozik a jelölő vágócsík (*Cobitis taenia*) is.

Víz kivétel: Mivel az öntözővízigény általában egybe esik a folyók kisvízes időszakával, ezért az engedélyekben szereplő vízkivételi volumenek maximális kihasználása esetén előfordulhat, hogy az érintett Berettyó-szakasz aktuális vízhozama nem éri el az ökológiai vízigény mennyiségét. Ez maga után vonhatja például a víz hőmérséklet túlzott megemelkedését és az oldott oxigéntartalom csökkenését, ill. a szennyvízbevezetések aktuális fajlagos terhelésének növekedését. A kedvezőtlen változások mértéke túllépheti a reofil jelölő halfajok környezeti optimumtartományát, ami az egyedsűrűség csökkenéséhez vezethet.

Haltelepítés: Az idegenhonos halfajok előretörésével a víztest halállományának természetessége csökken, a víztest ökológiai minőségi állapota az adott víztest referencia állapotához viszonyítva kedvezőtlen irányba változik. Az idegenhonos halfajok a legtöbb esetben igen erős kompetíciós képességgel bíró, széles toleranciaspektrumú fajok, melyek megjelenése és állományainak megerősödése a legtöbb esetben őshonos halfajok visszaszorulását, állományaik egyedsűrűségének csökkenését vonja maga után.

Változatosabb medermorfológiai viszonyok kialakítása: A természetes mederfejlődési, elsősorban laterális eróziós folyamatok beindulásának eredményeként megindul a kanyarulatfejlődés, az érintett szakaszon a mederkeresztzelvény asszimmetriájának mértéke növekszik. A folyamat eredményeként várhatóan a homorú parton megjelennek erodált szakadópartok és a domború part mentén az erodált partfalból származó mederanyag akkumulációjának eredményeként, zátonyok palajok alakulhatnak ki. Az érintett szakaszok keresztzelvényeiben az áramlási viszonyok heterogénebbé válnak. A fent említett folyamatok eredményeként nő a természetes mederfejlődési folyamatokkal érintett mederszakasz élőhelyi heterogenitása. A változatosabb élőhelykínálat számos halfaj, köztük a jelölő balin (*Aspius aspius*), vágócsík (*Cobitis taenia*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*)) számára is jobb élőhelyet biztosít.

Természetközeli esésviszonyok, ill. áramlási viszonyok fenntartása: A duzzasztás megváltoztatja a folyó természetes esésviszonyait. A duzzasztó műtárgy fölött kialakuló bögében az áramlási sebesség az eredeti érték töredékére csökken, minek következtében lecsökken a folyó munkavégző képessége. Ez maga után vonja a bögében a finom szemcseméretű üledék, döntően az igen finom szemű homok és az iszapfrakció kiüledését. Ebből következően a bögé feliszapolódik, megváltoznak az eredeti, természetes aljzatviszonyok. A fenti ökológiai környezeti tényezőkben bekövetkező változások következtében megváltozik a bögézet szakasz életközösségének fajösszetétele, ill. az egyes fajok mennyiségi viszonyai. A kifejezetten áramlásokkedvelő ún. reofil fajok (a jelölő halfajok közül pl.: a halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), a törpecsík (*Sabanejewia aurata*)) egyedsűrűsége lecsökken, a szűkebb toleranciaspektrumú reofil fajok akár teljes mértékben eltűnhetnek a bögézet szakaszból. Ugyanez történik a durvább szemcseösszetételű

mederanyagot preferáló bentikus fajokkal is. A reofil fajok megritkulásával és eltűnésével párhuzamosan az állóvízi viszonyokat preferáló stagnofil fajok részaránya, mind a fajszám mind az egyedsűrűség vonatkozásában megnövekszik. A stagnofil fajok közül a bögében általában legnagyobb arányban a széles toleranciaspektrumú, országosan gyakori, ún. ubikvista fajok térhódítása figyelhető meg.

Természetközeli mederanyagminőségi, ill. hidromorfológiai viszonyok fenntartása: A mesterséges aljzatok, mint például a kőszórás megjelenésével és arányának növekedésével a folyóvízi élőhely aljzatkinálatában egy új, természetesen nem előforduló élőhely-típus jelenik meg. A folyó természetes életközösségnek nincs olyan tagja, mely kifejezetten ehhez a élőhely-típushoz kötődne, kifejezetten ehhez adaptálódott volna. Ennek ellenére a folyóvízi életközösség megpróbálja birtokba venni az új típusú élőhelyfoltokat. Ebben a kolonizációs folyamatban általában azok a fajok járnak élen, melyek számos környezeti tényezőre nézve tágtűrűsű, jó kompetíciós képességű, generalista fajok. Általában ezen fajok közé tartoznak a folyó életközösségbe emberi tevékenység közreműködésével, gyakran teljesen más biogeográfiai régióból bekerülő adventív és inváziós fajok is. Következésképpen sok esetben a mesterséges aljzattípusok jelentős arányú megjelenése elősegíti az adventív és az inváziós fajok terjedését, térhódítását, minek következtében a folyó eredeti életközösségének mintázata átalakul.

A partkezelés során az idős fák kíméletét javasoljuk, melyek vízbe lógó gyökerei potenciális ikrázóhelyet jelentenek számos halfajnak, köztük a jelölő vágó csíknak (*Cobitis taenia*). Az öntözővízigény korlátozását javasoljuk szárazabb, kisvízes időszakban, hiszen a vízkivétel során előfordulhat, hogy az érintett folyószakasz aktuális vízhozama nem éri el az ökológiai vízigény mennyiségét és közvetetten halpusztulást eredményezhet. (Lásd részletesen a 3.2.1.3. fejezetben). Az idegenhonos halfajok telepítése kerülendő, hiszen erős kompetíciókészségük és széles tűrőképességgel (toleranciaspektrum) rendelkeznek és állományuk megerősödése esetén az őshonos - köztük a jelölő - halfajok visszaszorulását, állományaik egyedsűrűségének csökkenését eredményezi. Az érintett folyószakaszon a természetes mederfejlődési folyamatoknak teret engedve változatosabb medermorfológiai viszonyok alakulnak ki (erodált szakadópartok és palajok), mely az élőhelyek heterogenitását növelve számos halfaj, köztük a jelölő balin (*Aspius aspius*), vágócsík (*Cobitis taenia*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*)) számára is élőhelyet biztosít.

3.2.1.3. Vízgazdálkodást érintő kezelési előírások

KE-7 és KE-8 kezelési egységekbe tartozó holtmedrek, medermaradványok

Kezelési javaslatok

Partkezelés: A kezelési egységbe tartozó intenzív szántóföldekkel érintkező holtmedrek között található olyanok, melyek esetében a szárazföldi pufferzóna jelentős hosszúságú partszakaszokon hiányzik, vagy nem megfelelő szélességű. Javasoljuk, hogy amennyiben hiányzik, legalább a szántóföldekkel érintkező mederszakaszok mentén kerüljön kialakításra egy minimum 5-10 méter széles természetközeli puhafás vagy keményfás ligeterdő jellegű szárazföldi pufferzóna.

A meglévő szárazföldi fásszáru szegélyvegetációban az őshonos fajok mellett helyenként inváziós fásszáru fajok találhatók. A holtmedrek szegélyéről javasoljuk az adventív cserje- és fafajok (gyalogakác /*Amorpha fruticosa*/, zöld juhar /*Acer negundo*/, amerikai kőris /*Fraxinus*

pennsylvanica/) eltávolítását

Vízvisszatartás, vízmegtartás: A kezelési egységbe tartozó – a Berettyó mentett oldali árterén található – holtmedrek, medermaradványok esetében természetvédelmi szakértő, hidroökológus és vízépítő mérnök bevonásával előzetes terv szinten javasoljuk megvizsgálni, hogy van-e lehetőség a vízháztartás javítására, stabilabbá tételére. Ennek keretében javasoljuk megvizsgálni, hogy a helyben képződött csapadékvizek, belvizek medrekben történő visszatartásával, magasabb küszöbszintek kialakítása segítségével vagy a medrek tágabb környezetében az átlagos talajvízszint emelésével, a területen található belvízelvezető árkokban és csatornáknban történő medertározás segítségével stabilabbá tehető-e az érintett kis vízterek vízháztartása.

Élőhely-rekonstrukció: Javasoljuk, hogy a kezelési egységbe tartozó holtmedrek esetében a jelenlegi állapotra, ill. a esetleg a holtmedrek élővilágára vonatkozó korábbi biotikai adatok összehasonlító elemzésére alapozva vizsgálják meg annak szükségességét és lehetőségét, hogy részleges vagy több ütemben végrehajtott kotrási jellegű beavatkozásokkal egy korábbi szukcessziós állapot rekonstrukciója történjen meg. Amennyiben természetvédelmi szempontból indokolt a beavatkozás, javasoljuk az egyeztetést a holtmeder kezelőjével/kezelőivel, ill. a kezelésben és hasznosításban érintett egyéb szervezetekkel. Az egyeztetések alapján javasoljuk az érintett medrekre élőhely-rekonstrukciós tervek kidolgozását és megvalósítását. Emellett javasoljuk egy koncepcionális terv kidolgozását, melynek célja annak az optimálisnak nevezhető állapotnak az elérése, hogy az érintett Sebes-Körös-szakasz mentén a nagy kiterjedésű nyílt vízfelülettel jellemezhető, mély kopolya típusú holtmedrektől, a gyakorlatilag 100% növényzeti borítású, időszakos mocsár jellegű előrehaladott szukcessziós állapotú holtmedreken többféle szukcessziós állapotú állóvízi jellegű élőhely előforduljon.

Kezelési javaslatok indoklása

Partkezelés: A tágabb térségben a vizes élőhelyek parti szegélyvegetációját alkotó élőhelytípusok esetében nagy problémát okoz a fásszárú idegenhonos fa és cserjefajok megjelenése és térhódítása. Ezek megjelenése és dominanciájának növekedése a vizes élőhelyek leromlását és átalakulását okozzák.

Már 10 méter széles ligeterdő jellegű élőhelysáv kialakítása is számottevő mértékben csökkentheti a holtmedreket övező intenzív hasznosítású szántóföldek, ill. a települések felől érkező diffúz tápanyagterhelés mértékét. Ezzel csökken a kockázata a holtmeder eutrofizációjának, ill. az eu- és hipertróf állapot kialakulásához kapcsolódó halpusztulásnak, valamint az egész vízi életközösséget érintő degradációnak.

Vízvisszatartás, vízmegtartás: A kezelési egységbe tartozó holtmedrek, medermaradványok nagyobb része szélsőségesen asztatikus vízháztartású vizes élőhely mely viszonylag gyorsan kiszárad és hosszan tartó aszályos időszakokban nagy tartóssággal szinte teljesen kiszáradt állapotú. Az igen ritka vízikerek (*Aldrovanda vesiculosa*) csak egyetlen medermaradványban fordul elő. E faj a lápi karakterű élőhelyeket preferálja, melyek száraz időszakban sem száradnak ki teljesen. A faj jelenleg ismert állománya a Kismarja-pocsaj-esztári gyepek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen nagyon sérülékeny. Ezen nagyon ritka, közösségi jelentőségű faj állományának stabilizálása érdekében indokolt a potenciálisan alkalmas élőhelyfoltok vízháztartásának javítása, stabilizálása, ezáltal alkalmassá tétele a faj megtelepedésére.

Élőhely-rekonstrukció: A jellemzően sekély holtmedrekben zajló intenzív tavi szukcessziós folyamatok eredményeként néhány évtizeden belül jelentős részük szinte teljesen feltöltődik. Eltűnnek a nyílt vízfelülettel, ill. hínárállományokkal jellemezhető mélyebb kopolya típusú

holtmedrek. Ennek eredményeként csökken a kezelési egységbe tartozó medrek alkotta vizes élőhelykomplexum élőhelyi heterogenitása, csökken az állóvízi viszonyokat preferáló fajegyütteseinek élőhelykínálata. Ez a folyamat hosszabb távon mindenképpen a kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület magterületként és ökológiai folyosóként betöltött szerepének, jelentőségének csökkenéséhez vezet.

3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhely-rekonstrukciós, fejlesztési lehetőségek előírászerűen a kezelési egységekben (KE), a 3.2.1. fejezetben belül bedolgozva is megjelennek az önkéntesen vállalható vagy az általános kezelési előírások között.

A **KE-4** egység esetében a kezelési egységbe tartozó elszántott területek korábban a jelölő élőhelyek (pannon szikes sztyeppék – 1530, valamint síksági pannon löszgyepek – 6250) állományai voltak. Beszántásukkal veszítettek kiterjedésükből, az eredeti állapot helyreállítása szükséges. A Bihari-sík Tájjvédelmi Körzet kezelési terve szerint a TK területén található szántók, ha természetvédelmi kezelés szempontjából indokolt, visszagyepesíthetők. A TK területén a gyepek rovására terjeszkedő szántók korábbi gyepereszei visszagyepesítendőek és azok újbóli feltörése tilos, művelési áruk megváltoztatása szükséges. Javasoljuk a Kismarja 133/5 b hrsz-ú szántó erdősítését, mely Kismarja 133/5 a hrsz-ú, rét művelési áruk területtel érintkezik.

A **KE-7**, **KE-8** egységekkel kapcsolatosan megfogalmazott javaslatok elsősorban a vízmegtartás, és az élőhely-rekonstrukció (a medrek korábbi szukcessziós állapotába való visszatérés) lehetőségeinek vizsgálatát célozzák.

A **KE-9** egységgel kapcsolatos javaslatok a kezelési egységbe beépítve, az általános javaslatok között találhatóak.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Az egyes fajokkal kapcsolatosan a fajvédelmi intézkedések élőhelykezelési jellegűek, így beépültek a kezelési egységekre megfogalmazott javaslatok közé.

A nagy szikibagoly (*Gortyna borellii*) élőhelyeinek védelmét a KE-5-ös, a nagy tűzlepkéét (*Lycaena dispar*) a KE-2-es, a KE-4 a KE-3-as, míg a jelölő halfajok élőhelyi védelmét a KE-9 es, a jelölő kételtű fajok, valamint a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) élőhelyének védelmét a KE-7-es és KE-8-as, míg a közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) élőhelyi védelmét a KE-6-os kezelési egység biztosítja.

A jelölő fajok védelme érdekében a Natura 2000 területen további specifikus fajvédelmi intézkedés foganatosítása nem indokolt.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A tervezés alapját jelentő élőhelytérképezés 2013 és 2014 folyamán készült el. A jövőbeni kutatások célja a területen előforduló, illetve potenciálisan megjelenő közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok állományváltozásának követése.

A közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének monitorozására javasoljuk az Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) protokoll szerinti élőhelytérképezés elvégzését 5 évente. Javasolt a jelölő élőhelyek állományainak állapotát is 1-1 mintavételi helyen monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és vizes élőhelyekre kidolgozott vonatkozó módszertan.

A jelölő kiskécskű aszat (*Cirsium brachycephalum*) és a közösségi jelentőségű vízikerep (*Aldrovanda vesiculosa*) növényfajok esetében javasoljuk az állományváltozás folyamatos nyomonkövetését, 10 évenkénti felméréssel (állomány nagyság megállapítása teljes bejárással).

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) monitorozása NBmR protokoll szerint végezhető, 10 évente.

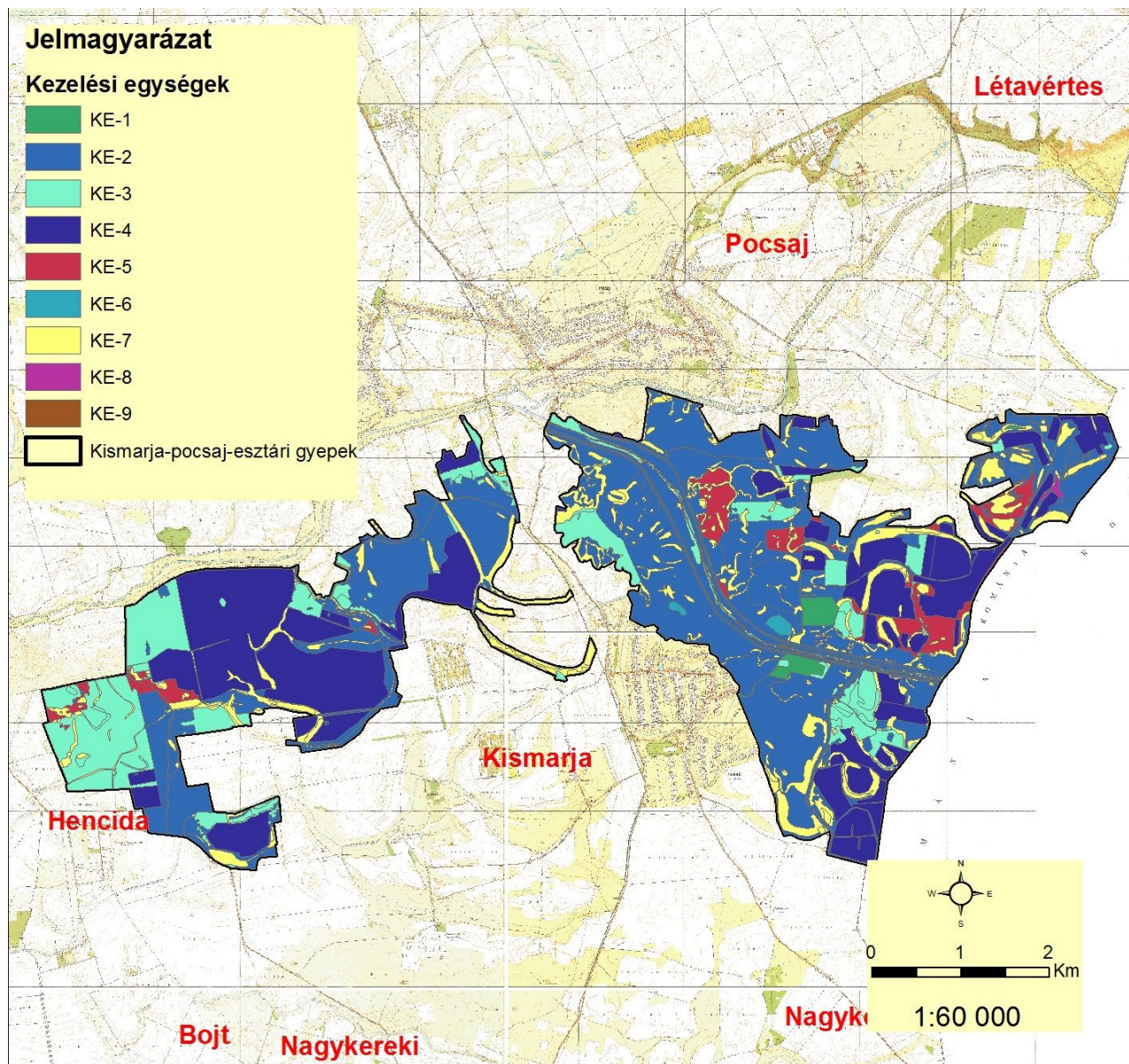
A területen előforduló közösségi jelentőségű kételtű és hulló fajok (*Bombina bombina*, *Emys orbicularis*) monitorozását az NBmR protokoll alapján javasolt végezni.

Az ürge (*Spermophilus citellus*) monitorozását standard NBmR módszer szerinti (lyukszámláláson alapuló) relatív sűrűségbecsléssel indokolt megvalósítani, 5 évente.

A jelölő halfajok monitorozása NBmR módszertan szerint javasolt, 5 évente.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése (2014-es állapot).

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze a Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek (HUHN20013) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területbe tartozik, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

A tervezési terület 414,1 ha-on átfed az országos jelentőségű Bihari-sík Tájvédelmi Körzettel, mely területre a 4/1998. (II.20.) számú KTM rendeletben foglaltak határoznak meg további szabályokat.

A fent hivatkozott Natura 2000 területen belül országos jelentőségű védett természeti területek a lápként oltalmat élvező „ex lege” védett területek, melyekre a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény vonatkozik.

Ezen túl a terület részben az országos ökológiai hálózat magterület övezetének része (ld. 1.6. fejezet).

A tervezési terület főként magántulajdonban van, kisebb részben állami tulajdonban, melyből mintegy 340 ha a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésében van.

A területen található gyepekről általánosságban elmondható, hogy azokon legeltetés, illetve kaszálás folyik.

A szántóterületeken az őszi és a tavaszi kalászosok, a kukorica, a lucerna és a napraforgó a legelterjedtebb termesztett növények.

A Natura 2000 területen található erdőterületek főként magántulajdonban vannak.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszerek

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület Esztár, Hencida, Kismarja és Pocsaj közigazgatási területeit érintve több fizikai blokkban található. A fizikai blokkok területnagyságának megközelítőleg 85 %-a mezőgazdaságilag támogatható területre esik, melyre agrártámogatás igényelhető.

A fizikai blokkban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el:

MEPAR Blokazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
L0LNU-U-11	74,01	73,26	-
L80NF-4-11	79,38	76,12	-
L8LNF-Q-11	8,73	8,7	-
LCJ8F-C-11	7,15	7,11	-
L9J8F-9-11	4,73	4,47	-
L9LNF-R-11	25,8	25,43	-
L9UVF-7-11	11,75	95,81	-
LHYFF-5-11	30,3	23,24	-
L95FF-4-11	22,48	21,79	-
LJ0NF-D-11	19,42	19,42	-
L9RFF-Q-11	23,14	22,91	-
L9MVF-1-11	9,19	7,95	-
L9X8F-P-11	5,65	5,65	-
LM7VF-X-11	11,62	10,95	-
L9A8F-3-11	5,44	5,44	-
L96NF-C-11	31,61	21,26	-
L8UVF-6-11	194,99	178,27	-
L85FF-3-11	57,77	49,66	-
L7Q8F-E-11	82,96	76,66	-
L848F-U-11	13,42	9,66	-
L932F-M-11	14,58	10,04	KAT20
L8H2F-1-11	39,79	26,99	KAT20
L8KFF-H-11	246,44	205,93	KAT20
L0EVJ-K-11	10,08	4,72	-
L0MVJ-R-11	6,96	3,22	-
L0RFJ-H-11	45,93	38,9	-
L1DNJ-C-11	118,09	104,32	-
L3YFJ-T-11	14,78	13,26	-
L3J8J-5-11	12,33	10,77	-
L36NJ-7-11	8,39	1,39	-
L2UVJ-2-11	14,46	14,12	-
LTX8J-9-11	45,31	42,37	-
LEJ8J-H-11	10,23	6,16	-
LEKFJ-Q-11	8,21	0,0	-
LE1VJ-L-11	38,83	36,29	-
L0X8J-F-11	29,38	0,00	-
LDJ8J-F-11	5,53	4,4	-
LA92F-V-11	24,55	2,86	-
LH6NF-K-11	55,92	53,08	-
L8A8F-2-11	18,61	17,81	-
L91VF-D-11	67,38	55,66	-
L9EVF-T-11	40,08	38,32	-
L948F-V-11	63,54	60,32	-
LJ32F-V-11	7,45	7,45	-

MEPAR Blokazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
LJ7VF-U-11	8,33	0,0	-
LJDNF-T-11	13,39	12,3	-
LLUVF-J-11	9,08	0,0	-
LA48F-W-11	19,03	18,65	-
L048J-M-11	15,54	14,77	-
L092J-L-11	97,88	97,25	-
LEA8J-9-11	16,76	15,95	-
LECFJ-J-11	21,36	3,71	-
LE5FJ-A-11	27,07	10,54	-
L0A8J-U-11	41,66	40,89	-
L9Q8F-H-11	97,71	96,42	-
L9YFF-X-11	47,49	0,0	-
L0P2J-1-11	19,57	19,33	-
L0TNJ-Q-11	28,8	26,44	-
L1Q8J-9-11	79,18	68,34	-
LEW2J-N-11	42,69	39,63	-
LETNJ-6-11	5,67	4,8	-
LCA8J-7-11	105,31	0,0	-
L192J-M-11	8,6	8,6	-
LCCFJ-F-11	8,47	0,0	-
L3Q8J-C-11	6,81	6,11	KAT20
L3A8J-X-11	12,05	0,37	-
L3P2J-4-11	31,57	28,08	KAT20
L3MVJ-V-11	9,85	8,57	KAT20

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente a Vidékfejlesztési Miniszter dönt miniszteri rendeletben. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszereit tartalmazza.

Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG)

Középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott miniszteri rendelet szabályoz. Az elérhető támogatás mértéke az extenzív gyepgazdálkodás célprogramban legeltetési hasznosítás esetén 77 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg, kaszálós hasznosítás esetén 40 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg. Ökológiai gyepgazdálkodás célprogramban legeltetési hasznosítás esetén 85 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg, kaszálós hasznosítás esetén 48 Euró/ha-nak megfelelő forintösszeg érhető el.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékeként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente. Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 területen található, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján. A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gyepterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó és halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezekre a területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó jelenlegi földhasználati előírások általános értelemben olyan gyephasználatot támogatnak, amely országos léptéket tekintve általában szükségesek a gyepek természetességének megőrzéséhez. Ugyanakkor általánosságukból következően nem képesek kezelni olyan helyi és speciális problémákat, amelyek éppen a jelölő értékek miatt fontosak. A fenntartási terv egyik szerepe éppen azoknak a lokális kezelési feladatoknak a meghatározása, amelyek támogatási rendszerbe való beépítése a Natura 2000 célkitűzések szempontjából szükséges.

A jelenlegi agrártámogatási rendszer további jelentős korrekcióra szoruló hiányossága, hogy nem ösztönzi a természetvédelmi szempontból fontos gazdálkodói beavatkozásokat a nem hasznosított mezőgazdasági területeken. Egyúttal nem is teszi érdekeltté a gazdálkodót abban, hogy azok a nem hasznosított mezőgazdasági területek, amelyek éppen a hasznosítás hiánya miatt őriznek értékes közösségi jelentőségű élőhelytípusokat, fajokat - megfelelő (vagy jobb illetve nagyobb) állapotban és kiterjedésben fennmaradjanak.

A Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek fenntartási tervének tanulságai alapján az agrártámogatási rendszer módosításával, bővítésével, kiegészítésével kapcsolatban a javaslatok két szintre bontva képzelhetők el:

Kötelező szint: A terület jelenlegi állapotának megőrzése érdekében szükséges tevékenységek, amelyeket minden Natura 2000 földhasználóra kötelező érvényűen szükséges érvénybe léptetni. Ez a kötelező földhasználati szabályok kibővítésével, illetve a meglevő szabályok módosításával/összehangolásával, és a hozzájuk kapcsolódó kompenzációs kifizetések megváltoztatásával léptethető életbe. A Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek Natura 2000 terület vonatkozásában ebbe a körbe illeszthető eszközök a következők:

- A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó egyes jelenlegi szabályok felülvizsgálatával a kaszátlanul hagyott terület nagyságának tágabb határok közötti meghatározását szolgáló eszközök.
- A Natura 2000 erdőterületeken egyes intenzíven terjedő tájidegen fajoknak az erdővel szomszédos gyepterületekre való terjedésének megakadályozását szolgáló eszközök.

Önkéntes szint: A terület természeti állapotának javítását szolgáló eszközök, amelyek az egyes területek, kezelési egységek sajátosságainak megfelelően önkéntes vállalat alapján ösztönzik a területhasználat az élőhelyek állapotának javítására, a közösségi jelentőségű fajok populációinak erősítésére. Ezek az eszközök ilyen értelemben átmenetet mutatnak az élőhelyfejlesztési- élőhely-rekonstrukciós támogatások irányába, de nem jelentenek olyan mértékű beavatkozást, ami kifejezetten nagy beruházási igényűek. A Kismarja-Pocsaj-Esztári gyepek Natura 2000 terület vonatkozásában ebbe a körbe illeszthető eszközök a következők:

- A gyepeként nem hasznosítható vizes élőhelyek (mocsarak, lápok) területén a cserjésedés, fásodás meghatározott (de az egyes területekre differenciált mértékű) visszaszorítását szolgáló eszközök.
- Az elnádásodott, elgyomosodott lápi-lápréti területek kíméletes gyepegzárkódásra alkalmas állapotba („lápkaszálló”) való alakítását szolgáló eszközök.
- A Natura 2000 területen található szántókon a környezetkímélő növényvédő szerek használatát ösztönző eszközök.
- A Natura 2000 területen található szántókon a műtrágyahasználat csökkentését ösztönző eszközök.
- A Natura 2000 területen található szántók gyeppé, vizes élőhellyé alakítását, erdősítését ösztönző eszközök.
- A Natura 2000 területen található szántók és a mellettük található természetközeli élőhelyek (gyepek, mocsarak, lápok) határán védőszegély kialakítását szolgáló eszközök.
- Ürge élőhelyeken vagy potenciális ürge élőhelyeken a kaszáló használatról legelő használatra való váltást szolgáló eszközök.
- Natura 2000 területeken becserjésedett gyepeken a füves élőhely visszaállítását ösztönző eszközök.
- A Natura 2000 gyepterületeken a legeléstől kímélt területrészek kialakítását ösztönző eszközök.
- Kis kiterjedésű, elszigetelt, nehezen megközelíthető jelölő élőhelynek minősülő gyepterületek kezelését ösztönző eszközök Natura 2000 területen.
- Gépbeszerzés támogatása speciális kezelést igénylő, időszakosan vizes élőhelyek kaszálásához, szárzúzásához Natura 2000 területen.
- A Natura 2000 gyepterületeken a tájidegen fafajú fasorok, delelő fák, facsoportok őshonos fafajává alakítását szolgáló eszközök.
- A Natura 2000 gye- és egyéb fátlan területeken az intenzíven terjedő fásszárúak nagyobb állományainak felszámolását szolgáló eszközök.

A jelenlegi támogatási rendszer nem teszi érdekeltté a gazdálkodókat a nem hasznosított mezőgazdasági területek megőrzésében, hanem jellemzően azok eltüntetésére ösztönöz.

Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók gyakran eltüntetik a szegélyvegetációt, cserjéseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban nem folytattak intenzív jellegű gyepgazdálkodást. Ez a helyzet úgy javítható, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is.

A Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében fontos lenne a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is.

A fenti problémára megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, sajátos ökoszisztéma szolgáltatásait, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területre a természetvédelmi célkitűzések megvalósításával kapcsolatos pályázat nincs folyamatban, sem tervezési fázisban.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv elfogadtatása a tervezési területen illetékes érintettekkel elengedhetetlenül fontos, ezért a tervkészítés során folyamatos kapcsolattartás, egyeztetés történik a helyi érintettekkel.

1. Előzetesen **interjúk** készültek (személyesen – telefonon keresztül) a területileg illetékes önkormányzatokkal (Esztár, Hencida, Kismarja, Pocsaj).
2. A kommunikációs időszakban a fenntartási terv egyeztetési változatai folyamatosan elérhetőek a projekt **honlapján** (<http://natura2000.nimfea.hu/20008.htm>).
3. A tervkészítés előzetes tájékoztatója előtt telefonos, postai és e-mailes **kapcsolatfelvétel** történt a fent említett címzettek kívül a falugazdással, a gazdálkodókkal, a vadásztársaságokkal (Kismarja-Berettyó Vadásztársaság, Konyári Darvas Vadász Sportegyesület, Pocsaji Vadásztársaság) a területileg illetékes nemzeti park igazgatósággal (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság), a zöldhatósággal (Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség), a vízügyi igazgatósággal (Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,) és az erdészeti

hatósággal (Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága). A terv egyeztetési változata e-mailen keresztül és postai úton jutott el az érintettekhez.

A fenntartási terv egyeztetési folyamata:

1. **Fórum** (2014. augusztus 14. Pocsaj, résztvevők száma: 5 fő): A terület nagysága és az érintett település és lakosságszám alapján egy fórum megtartása volt indokolt.

Az egyeztető fórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat eszközölhettek. Mindezzel nem csak javult a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot tükröz), de növekedik a terv helyi elfogadottsága is.

A fórumra meghívást kaptak az érintett települések vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a vadásztársaságok (Kismarja-Berettyó Vadásztársaság, Konyári Darvas Vadász Sportegyesület, Pocsaji Vadásztársaság), a hivatalos szervek és kezelők részéről pedig a falugazdász, a helyi gazdaszövetkezet és a Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség képviselői. A projektben résztvevők oldaláról a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai vettek részt. A fórumot a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület vezette le, az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a tervbe. A beépített véleményeket a 3.4.3. fejezet táblázata tartalmazza.

2. **Terepbejárás** (2014. augusztus 14. Pocsaj, résztvevők száma: 2 fő): a falufórum után a terepbejárás következett, amely során személyesen meg lehetett tekinteni a terv által és a fórum során felvetett konfliktusforrásokat. A terepbejárást a kJTt természetvédelmi őre vezette, a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület az elhangzottakról jegyzőkönyvet készített, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a tervbe.
3. Az érintettek lehetőséget kaptak a terv írásban történő véleményezésére is. Az észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a tervbe.
4. Az egyeztetés folyamán a véleményezhető terv dokumentáció megtekinthető volt a projekt **honlapján**, amely elérhető a <http://natura2000.nimfea.hu/20008.htm> hivatkozáson. Ugyanitt véleményezési lehetőség is volt, a beérkezett észrevételeket megkapta a tervező, hogy építse be a tervbe. A beépített véleményeket a 3.4.3. fejezet táblázata tartalmazza.

A fenntartási terv elfogadását követően javasolt kommunikációs intézkedések:

1. A fenntartási terv elérhetőségének biztosítása a nagyközönség számára.
2. Hasznos lenne további tájékoztató táblák kihelyezése a tervezési terület különböző pontjain, amelyből a gazdálkodók és a területen megfordulók megismerhetik a kJTt kijelölésének céljait, a fontosabb jelölőfajokat és élőhelyeket, valamint a kötelező előírásokat és támogatási lehetőségeket.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

1. a Kismarja-pocsaj-esztári gyepek Natura 2000 területtel érintett települések (Esztár, Hencida, Kismarja, Pocsaj) önkormányzatának képviselői,
2. jelentősebb helyi gazdálkodók (összesen 29),
3. a kJT területén működő vadásztársaságok (Kismarja-Berettyó Vadásztársaság, Konyári Darvas Vadász Sportegyesület, Pocsaji Vadásztársaság) képviselői,
4. falugazdász,
5. Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,
6. Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség,
7. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság,
8. Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
9. Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
10. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A hatósági és területi kezelő szervek levélben meghívást kapnak a falufórumokra és terepbejárásokra, valamint ugyanezen levélben értesítést kapnak a dokumentáció véleményezhetőségéről és a kifüggesztés időpontjáról.

Kommunikációs címzett	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett-e?	Hogyan?	Beépült-e a tervbe?	Hogyan? Ha nem, miért?
Esztár település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Hencida település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Kismarja település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-

	egyeztetésről				
Pocsaj település önkormányzatának képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Helyi gazdálkodók (összesen 29)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Vadásztársaság (Kismarja-Berettyó Vadásztársaság, Konyári Darvas Vadász Sportegyesület, Pocsaji Vadásztársaság)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Falugazdász (összesen 1)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	Igen, kérést fogalmazott meg, miszerint szükséges a terveket kiegészíteni azokkal a jogszabályi hivatkozásokkal, amelyek alapján az Igazgatóság kezelői feladatait ellátja. Ezek t.i. felülírják a természetvédelmi érdekeket (pl. 1995 évi LVII. törvény)	fórumon részt vettek, e-mailben	részben	jogszabályi hivatkozásokat a megalapozó dokumentáció vízgazdálkodási fejezetébe bemásoltuk.

Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált a véleményt fenntartási tervről	-	-	-
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon és terepbejárás megjelentek (jegyzőkönyv)	igen	Véleményüket a szakmai tervező figyelembe vette.
Nemzeti Földalapkezelő Szervezet	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált a véleményt fenntartási tervről	-	-	-
Nemzeti Agrár Kamara	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált a véleményt fenntartási tervről	-	-	-